DOMSTOLENS DOM (Første Afdeling)

17. april 2008 *

I sag C-404/06,

angående en anmodning om præjudiciel afgørelse i henhold til artikel 234 EF, indgivet af Bundesgerichtshof (Tyskland) ved afgørelse af 16. august 2006, indgået til Domstolen den 28. september 2006, i sagen:

Quelle AG

mod

Bundesverband der Verbraucherzentralen und Verbraucherverbände,

har

DOMSTOLEN (Første Afdeling)

sammensat af afdelingsformanden, P. Jann (refererende dommer), og dommerne A. Tizzano, A. Borg Barthet, M. Ilešič og E. Levits,

generaladvokat: V. Trstenjak
justitssekretær: Fuldmægtig B. Fülöp,

* Processprog: tysk.

på grundlag af den skriftlige forhandling og efter retsmødet den 4. oktober 2007,

efter at der er afgivet indlæg af:

— Quelle AG ved Rechtsanwalt A. Piekenbrock

— Bundesverband der Verbraucherzentralen und Verbraucherverbände ved Rechtsanwälte P. Wassermann og J. Kummer

— den tyske regering ved M. Lumma og J. Kemper, som befuldmægtigede

— den spanske regering ved N. Díaz Abad, som befuldmægtiget,

— den østrigske regering ved C. Pesendorfer, som befuldmægtiget

— Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber ved A. Aresu, B. Schima og I. Kaufmann-Bühler, som befuldmægtigede,

og efter at generaladvokaten har fremsat forslag til afgørelse den 15. november 2007,

afsagt følgende

Dom

1 Anmodningen om præjudiciel afgørelse vedrører fortolkningen af artikel 3 i Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 1999/44/EF af 25. maj 1999 om visse aspekter af forbrugerkøb og garantier i forbindelse hermed (EFT L 171, s. 12, herefter »direktivet«).

2 Anmodningen er indgivet i forbindelse med en tvist mellem Quelle AG (herefter »Quelle«), en postordrevirksomhed, og Bundesverband der Verbraucherzentralen und Verbraucherverbände (herefter »Bundesverband«), en godkendt forbrugerorganisation, der repræsenterer Silke Brüning, som er kunde i denne virksomhed.

Retsforskrifter

Fællesskabsbestemmelser

3 Direktivet blev udstedt med hjemmel i artikel 95 EF. Første betragtning hertil nævner, at Det Europæiske Fællesskab efter traktatens artikel 153, stk. 1 og 3, skal sikre et højt forbrugerbeskyttelsesniveau ved foranstaltninger, som det vedtager i henhold til artikel 95 EF.

4 Direktivets artikel 3, der har overskriften »Forbrugerens rettigheder«, bestemmer:

»1. Sælgeren skal over for forbrugeren være ansvarlig for manglende overensstemmelse med købsaftalen, der foreligger ved forbrugsvarens levering.

2. I tilfælde af manglende overensstemmelse har forbrugeren ret til at få forbrugsvaren bragt i overensstemmelse med købsaftalen ved gratis afhjælpning eller omlevering i overensstemmelse med stk. 3 eller til et passende afslag i prisen, eller til at hæve købet med hensyn til de leverede varer, jf. stk. 5 og 6.

3. I første omgang kan forbrugeren kræve, at sælgeren afhjælper den manglende overensstemmelse eller omleverer, i begge tilfælde uden vederlag, medmindre dette ikke er muligt eller er uforholdsmæssigt.

Et krav om afhjælpning eller omlevering anses for uforholdsmæssigt, hvis den pågældende beføjelse vil påføre sælgeren omkostninger, der i forhold til omkostningerne ved den alternative beføjelse er urimelige […]

Afhjælpning eller omlevering skal ske inden for rimelig tid og uden væsentlig ulempe for forbrugeren under hensyntagen til varens art og forbrugerens formål med at anskaffe varen.

4. Udtrykkene gratis/uden vederlag i stk. 2 og 3 henviser til de omkostninger, der er nødvendige for at bringe varen i overensstemmelse, navnlig forsendelsesomkostninger, arbejdsløn og materialeomkostninger.

5. Forbrugeren kan kræve et passende afslag i prisen eller hæve købet,

— hvis han hverken er berettiget til at kræve afhjælpning eller omlevering, eller

— hvis sælgeren ikke har afhjulpet inden for en rimelig tid, eller

— hvis sælgeren ikke har afhjulpet uden væsentlig ulempe for forbrugeren.

[…]«

5 Ifølge 15. betragtning til direktivet kan »medlemsstaterne […] fastsætte, at en eventuel tilbagebetaling til forbrugeren kan nedsættes under hensyn til forbrugerens brug af varen i den tid, der er gået siden leveringen; nærmere bestemmelser om vilkår for at hæve købet kan fastsættes i den nationale lovgivning«.

6 Direktivets artikel 5, stk. 1, første punktum, der har overskriften »Frister«, bestemmer:

»Sælgeren er ansvarlig i medfør af artikel 3, når den manglende overensstemmelse viser sig senest to år efter leveringen af varen.«

7 Artikel 8, stk. 2, der har overskriften »National ret og mindstebeskyttelse«, bestemmer:

»Medlemsstaterne kan på det af dette direktiv omfattede område vedtage eller opretholde strengere bestemmelser, der er forenelige med traktaten, for at sikre forbrugerne et højere beskyttelsesniveau.«

De nationale bestemmelser

8 Blandt de bestemmelser i den tyske civile lovbog (Bürgerliches Gesetzbuch, herefter »BGB«), der er indført med henblik på gennemførelsen af direktivet i den tyske retsorden, figurerer bl.a. § 439 og 346.

9 BGB's § 439, stk. 4, der har overskriften »Efterfølgende opfyldelse«, bestemmer:

»[…]

Hvis sælgeren med henblik på efterfølgende opfyldelse leverer en mangelfri genstand, kan denne afkræve køberen tilbagelevering af den mangelfulde genstand i henhold til § 346, 347 og 348.«

10 BGB's § 346, stk. 1-3, som omhandler virkningerne af, at købet hæves, har følgende ordlyd:

»1. Såfremt en aftalepart gør brug af en fortrydelsesklausul i aftalen eller i loven, skal de tjenesteydelser, der er modtaget, og det faktisk opnåede udbytte tilbageleveres, hvis købet hæves.

2. I stedet for tilbagelevering skal debitor betale erstatning, såfremt

1) tilbagelevering efter det opnåedes art er udelukket

2) den vare, der er modtaget, er brugt, overdraget, forarbejdet eller omformet

3) varen er i forringet stand eller er bortkommet; der ses dog bort fra slitage som følge af almindelig brug.

Såfremt der i aftalen er fastsat en modydelse, skal der tages hensyn til denne ved beregningen af erstatningsbeløbet; såfremt der skal betales erstatning for den fordel, der er opnået ved et lån, kan der fremlægges dokumentation for, at denne fordel havde en lavere værdi.

3. Erstatningspligten bortfalder,

1) hvis den mangel, der begrunder, at købet hæves, først er opstået i forbindelse med en forarbejdning eller omformning af varen

2) for så vidt kreditor er ansvarlig for forringelsen eller bortkomsten, eller hvis skaden også var indtruffet hos denne

3) hvis, såfremt der er tale om en lovfæstet resolutiv betingelse, forringelsen eller bortkomsten er indtruffet hos den pågældende, selv om han har udvist den samme omhu, som han normalt udviser i egne anliggender.

Overskydende berigelse skal leveres tilbage.«

11 BGB's artikel 100, der har overskriften »Udbytte«, bestemmer:

»Udbyttet er produktet af en vare eller en rettighed samt de fordele, der er opnået ved brug af varen eller rettigheden.«

Tvisten i hovedsagen og det præjudicielle spørgsmål

12 I august 2002 leverede Quelle Silke Brüning et »komfur-sæt« til privat brug. I begyndelsen af 2004 opdagede hun, at apparatet var mangelfuldt. Da det ikke var muligt at reparere det, returnerede hun apparatet til Quelle, som leverede et nyt. Selskabet krævede imidlertid, at Silke Brüning betalte et beløb på 69,97 EUR som erstatning for de fordele, hun havde haft af brugen af det oprindeligt leverede apparat.

13 Bundesverband, der repræsenterede Silke Brüning, nedlagde påstand om, at hun tilbagebetaltes dette beløb. Endvidere nedlagde Bundesverband påstand om, at

Quelle, i tilfælde af omlevering af en vare, der ikke er i overensstemmelse med salgsaftalen (herefter »den mangelfulde vare«), pålægges at afholde sig fra at opkræve beløb for brug af varen.

14 Førsteinstansretten tiltrådte påstanden om tilbagebetaling og forkastede påstanden om, at Quelle skulle pålægges at afholde sig fra at opkræve beløb for brug af en mangelfuld vare. Appellerne iværksat af både Quelle og af Bundesverband til prøvelse af denne dom blev forkastet. Der blev herefter indgivet en »revisionsanke« for Bundesgerichtshof, der fastslog, at det følger af bestemmelserne i BGB's § 439, stk. 4, sammenholdt med § 346, stk. 1, og stk. 2, nr. 1, at sælgeren, i tilfælde af omlevering af en mangelfuld vare, har ret til erstatning som kompensation for de fordele, køberen har af brugen af varen, indtil den bliver erstattet af en ny vare.

15 Bundesgerichtshof har udtrykt betænkelighed ved den ensidige belastning af køberen, men anført, at den ikke ser nogen mulighed for at korrigere den nationale lovregulering ved fortolkning. En fortolkning, hvorefter sælgeren ikke kan kræve erstatning fra køberen for brugen af den omleverede vare, er i strid med ordlyden af de relevante bestemmelser i BGB og med det ønske, lovgiver klart har udtrykt, og er forbudt ved artikel 20, stk. 3, i grundloven (Grundgesetz), hvorefter den dømmende magt er bundet af lov og ret.

16 Imidlertid har Bundesgerichtshof, da den er i tvivl om overensstemmelsen mellem BGB og fællesskabsbestemmelserne, besluttet at udsætte sagen og at forelægge Domstolen følgende præjudicielle spørgsmål:

»Skal bestemmelserne i [direktivets] artikel 3, stk. 2, sammenholdt med stk. 3, første afsnit, og stk. 4, eller i artikel 3, stk. 3, tredje afsnit, […] fortolkes således, at

de er til hinder for en national lovgivning, hvorefter sælgeren, såfremt forbrugsvaren skal bringes i overensstemmelse med købsaftalen ved omlevering, kan kræve værdierstatning fra forbrugeren for brugen af den oprindeligt leverede mangelfulde forbrugsvare?«

Om det præjudicielle spørgsmål

17 Med dette spørgsmål ønsker den forelæggende ret nærmere bestemt oplyst, om direktivets artikel 3 skal fortolkes således, at den er til hinder for national lovgivning, hvorefter sælgeren, såfremt han har solgt en mangelfuld forbrugsvare, kan kræve erstatning fra forbrugeren for brugen af den mangelfulde vare, indtil denne erstattes med en ny vare.

Om formaliteten

18 Quelle har under retsmødet hævdet, at det præjudicielle spørgsmål ikke kan antages til realitetsbehandling, eftersom den forelæggende ret har bemærket, at de nationale bestemmelser, der gennemfører direktivet, kun muliggør en enkelt fortolkning, og at tysk forfatningsret forbyder en fortolkning contra legem. Såfremt Domstolens fortolkning af direktivets artikel 3 adskiller sig herfra, kan den forelæggende ret derfor ikke tage hensyn til Domstolens besvarelse.

19 Hertil bemærkes, at inden for rammerne af en procedure i henhold til artikel 234 EF, som er baseret på en klar adskillelse mellem de nationale retters og Domstolens funk-

tioner, henhører enhver bedømmelse af sagens faktiske omstændigheder under den nationale rets kompetence. Det tilkommer ligeledes udelukkende den nationale retsinstans, som tvisten er indbragt for, og som har ansvaret for den retsafgørelse, som skal træffes, på grundlag af omstændighederne i den konkrete sag at vurdere, såvel om en præjudiciel afgørelse er nødvendig for, at den kan afsige dom, som relevansen af de spørgsmål, den forelægger Domstolen. Når de stillede spørgsmål vedrører fortolkningen af fællesskabsretten, er Domstolen derfor principielt forpligtet til at træffe afgørelse (jf. bl.a. dom af 22.6.2006, sag C-419/04, Conseil général de la Vienne, Sml. I, s. 5645, præmis 19, og af 18.7.2007, sag C-119/05, Lucchini, Sml. I, s. 6199, præmis 43).

20 Domstolen kan kun afslå at træffe afgørelse vedrørende et præjudicielt spørgsmål fra en national ret, når det klart fremgår, at den ønskede fortolkning af fællesskabsretten savner enhver forbindelse med realiteten i hovedsagen eller dennes genstand, når problemet er af hypotetisk karakter, eller når Domstolen ikke råder over de faktiske og retlige oplysninger, som er nødvendige for, at den kan foretage en saglig korrekt besvarelse af de stillede spørgsmål (jf. bl.a. dommen i sagen Conseil général de la Vienne, præmis 20, og Lucchini-dommen, præmis 44).

21 Dette er ikke tilfældet i denne sag.

22 Tvivlen om, hvorvidt de nationale retsinstanser, som følge af Domstolens besvarelse af et præjudicielt spørgsmål om fortolkning af et direktiv, har mulighed for, under overholdelse af de af Domstolen fastsatte principper (jf. i denne retning dom af 5.10.2004, forenede sager C-397/01 — C-403/01, Pfeiffer m.fl., Sml. I, s. 8835, præmis 113-116, og af 4.7.2006, sag C-212/04, Adeneler m.fl., Sml. I, s. 6057, præmis 110-112), at fortolke national ret i lyset af dette svar, anfægter ikke Domstolens forpligtelse til at tage stilling til spørgsmålet. Enhver anden konklusion er nemlig uforenelig med selve formålet med de beføjelser, artikel 234 EF tillægger Domstolen, hvilke beføjelser i det væsentlige har til formål at sikre de nationale retsinstansers

ensartede anvendelse af fællesskabsretten (dom af 6.12.2005, sag C-461/03, Gaston Schul Douane-expediteur, Sml. I, s. 10513, præmis 21, og af 10.1.2006, sag C-344/04, IATA og ELFAA, Sml. I, s. 403, præmis 27).

23 Heraf følger, at anmodningen om præjudiciel afgørelse skal antages til realitetsbehandling.

Om realiteten

24 Ifølge Bundesverband, den spanske og den østrigske regering samt Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber fastsætter direktivets artikel 3, stk. 3, klart, at det ikke blot er sælgerens afhjælpning af en mangelfuld vare, men også i givet fald omleveringen af denne med en vare uden mangler, som skal iværksættes uden omkostninger for forbrugeren. Forpligtelsen til vederlagsfrihed udgør en uadskillelig helhed, der har til formål at beskytte køberen fra risikoen for finansielle omkostninger, hvilke omkostninger kan afskrække ham fra at gøre sine rettigheder gældende.

25 Den tyske regering har anført, at affattelsen af direktivet ikke besvarer spørgsmålet, om sælgeren i tilfælde af omlevering af en mangelfuld vare kan kræve erstatning for brugen heraf. Den har understreget, at 15. betragtning til direktivet ud fra en systematisk synsvinkel udtrykker et meget generelt retsprincip, som giver medlemsstaterne fuldt råderum til at lovgive på området for, hvornår forbrugeren er forpligtet til at betale erstatning for brugen af en vare.

26 Det bemærkes indledningsvis, at sælgeren ifølge direktivets artikel 3, stk. 1, over for forbrugeren er ansvarlig for enhver manglende overensstemmelse, der foreligger ved varens levering.

27 Direktivets artikel 3, stk. 2, angiver de rettigheder, som forbrugeren kan påberåbe sig over for sælgeren i tilfælde af manglende overensstemmelse af den leverede vare. Forbrugeren har i første omgang ret til at få forbrugsvaren bragt i overensstemmelse. Bliver varen ikke bragt i overensstemmelse, kan forbrugeren dernæst kræve et passende afslag i prisen eller hæve købet.

28 Hvad angår det forhold, at varen skal bringes i overensstemmelse, præciserer direktivets artikel 3, stk. 3, at forbrugeren kan kræve, at sælgeren afhjælper den manglende overensstemmelse eller omleverer, i begge tilfælde uden vederlag, medmindre dette ikke er muligt eller er uforholdsmæssigt.

29 Den tyske regering har anført, at i såvel Kommissionens forslag til Europa-Parlamentets og Rådets direktiv om køb af forbrugsvarer og forbrugsgarantier (96/C 307/09) (EFT 1996 C 307, s. 8) som i ændret forslag til Europa-Parlamentets og Rådets direktiv (98/C 148/11) (EFT 1998 C 148, s. 12) vedrører teksten kun enten »gratis reparation af varen« eller »ombytning« af denne vare. Tavsheden omkring de finansielle konsekvenser af ombytning betyder, at hensigten ikke er, at direktivet skal regulere spørgsmålet om en eventuel brugserstatning.

30 Denne omstændighed er imidlertid helt uden relevans, da det er udtrykket »i begge tilfælde uden vederlag« i fælles holdning (EF) nr. 51/98 fastlagt af Rådet den 24. september 1998 med henblik på udstedelse af direktivet (EFT C 333, s. 46), som er gengivet i den endelige tekst, hvilket er udtryk for fællesskabslovgivers ønske om at styrke forbrugerbeskyttelsen.

31 Udtrykket »uden vederlag« i direktivets artikel 3, stk. 4, henviser til »de omkostninger, der er nødvendige for at bringe varen i overensstemmelse, navnlig

forsendelsesomkostninger, arbejdsløn og materialeomkostninger«. Det følger af fællesskabslovgivers anvendelse af biordet »navnlig«, at denne opregning er indikativ og ikke udtømmende.

32 Den omstændighed, som den tyske regering har fremført, at pressemeddelelsen fra forligsudvalget »Europa-Parlamentet og Rådet«, af 18. marts 1999, om enighed om forbrugergarantier (C/99/77) indeholder en begrænsende definition af udtrykket »uden vederlag«, er herved uden relevans. Det fremgår nemlig af fast retspraksis, at en erklæring i et referat af et møde i Rådet, hvis indhold ikke har fundet udtryk i ordlyden af en bestemmelse i den afledte ret, ikke kan tjene som bidrag til fortolkningen af denne bestemmelse (jf. bl.a. dom af 26.2.1991, sag C-292/89, Antonissen, Sml. I, s. 745, præmis 18, og af 10.1.2006, sag C-402/03, Skov og Bilka, Sml. I, s. 199, præmis 42).

33 Det følger således af såvel affattelsen som af de relevante forarbejder til direktivet, at fællesskabslovgiver har ønsket, at den omstændighed, at sælgeren vederlagsfrit skal bringe varen i overensstemmelse, er et væsentligt element i den forbrugerbeskyttelse, direktivet sikrer.

34 Sælgerens forpligtelse til vederlagsfrit at bringe varen i overensstemmelse, hvad enten dette sker ved afhjælpning eller omlevering af den mangelfulde vare, har til formål at beskytte forbrugeren fra risikoen for finansielle omkostninger, hvilke omkostninger, i overensstemmelse med det af generaladvokaten i punkt 49 i forslaget til afgørelse

anførte, i mangel af en sådan beskyttelse kan afskrække forbrugeren fra at påberåbe sig sine rettigheder. Denne sikring af vederlagsfrihed, som fællesskabslovgiver har ønsket, indebærer, at ethvert finansielt krav fra sælgeren i forbindelse med gennemførelsen af dennes forpligtelse til at bringe varen i overensstemmelse med kontrakten er udelukket.

35 Denne fortolkning understøttes af fællesskabslovgivers ønske om at sikre forbrugeren en effektiv beskyttelse, der fremgår af direktivets artikel 3, stk. 3, tredje afsnit. Denne bestemmelse præciserer nemlig, at enhver afhjælpning eller omlevering skal ske ikke blot inden for rimelig tid, men også uden væsentlig ulempe for forbrugeren.

36 Denne fortolkning er tillige i overensstemmelse med direktivets formål, som i lighed med den første betragtning hertil er at sikre et højt forbrugerbeskyttelsesniveau. Det følger af direktivets artikel 8, stk. 2, at den beskyttelse, direktivet fastsætter, er en minimumsbeskyttelse, og at medlemsstaterne, selv om de kan vedtage strengere bestemmelser, ikke kan svække de af fællesskabslovgiver fastsatte garantier.

37 De andre argumenter, som den tyske regering har påberåbt sig mod en sådan fortolkning, kan ikke ændre denne.

38 Hvad for det første angår den rækkevidde, som må tillægges 15. betragtning til direktivet, hvilken betragtning gør det muligt at tage hensyn til forbrugerens brug af den

mangelfulde vare, bemærkes, at den første del af denne betragtning henviser til en »tilbagebetaling« til forbrugeren, mens den anden del omhandler »nærmere bestemmelser om vilkår for at hæve købet«. Disse udtryk er identiske med dem, der er anvendt i Rådets fælles holdning, som den tyske regering også har henvist til.

39 Denne terminologi er et klart udtryk for, at den situation, den 15. betragtning omhandler, er begrænset til tilfælde, hvor købet hæves som omhandlet i direktivets artikel 3, stk. 5, i hvilket tilfælde sælgeren, i henhold til princippet om, at begge de kontraherende parter skal tilbagelevere de opnåede fordele, skal tilbagebetale køberen salgsprisen for varen. I modsætning til det af den tyske regering hævdede, kan den 15. betragtning således ikke fortolkes som et generelt princip om, at medlemsstaterne har beføjelse til, i alle de situationer, de ønsker, herunder i tilfælde af en begæring om omlevering i henhold til direktivets artikel 3, stk. 3, at tage hensyn til den brug, forbrugeren har haft af den mangelfulde vare.

40 Hvad for det andet angår den tyske regerings påstand om, at den omstændighed, at forbrugeren i form af omlevering af en mangelfuld vare, har ret til en ny vare uden at skulle betale en værdierstatning, udgør en ugrundet berigelse, bemærkes, at direktivets artikel 3, stk. 1, pålægger sælgeren ansvar, over for forbrugeren, for enhver manglende overensstemmelse, der foreligger ved varens levering.

41 I en situation, hvor sælgeren leverer en mangelfuld vare, gennemfører han ikke på korrekt vis den forpligtelse, han har påtaget sig med salgskontrakten og må derfor påtage sig konsekvenserne af den utilfredsstillende gennemførelse heraf. Forbrugeren, der har betalt salgsprisen og derfor korrekt har gennemført sin forpligtelse i

henhold til kontrakten, bliver ikke, ved at modtage en ny vare som erstatning for den mangelfulde vare, ugrundet beriget. Han modtager blot, med forsinkelse, en vare, der er i overensstemmelse med kontrakten, hvilken vare oprindeligt skulle være leveret.

42 Desuden er sælgerens finansielle interesser beskyttet, dels ved forældelsesfristen på to år i henhold til direktivets artikel 5, stk. 1, dels i form af den mulighed han i henhold til direktivets artikel 3, stk. 3, andet afsnit, har for at afslå at omlevere varen, hvis denne erstatningsform anses for uforholdsmæssig, idet den påfører sælgeren urimelige omkostninger.

43 På baggrund af alle de ovenstående overvejelser skal spørgsmålet besvares med, at direktivets artikel 3 skal fortolkes således, at den er til hinder for national lovgivning, hvorefter sælgeren, såfremt han har solgt en mangelfuld forbrugsvare, kan kræve erstatning fra forbrugeren for brugen af den mangelfulde vare, indtil denne erstattes med en ny vare.

Sagens omkostninger

44 Da sagens behandling i forhold til hovedsagens parter udgør et led i den sag, der verserer for den nationale ret, tilkommer det denne at træffe afgørelse om sagens omkostninger. Bortset fra nævnte parters udgifter kan de udgifter, som er afholdt i forbindelse med afgivelse af indlæg for Domstolen, ikke erstattes.

På grundlag af disse præmisser kender Domstolen (Første Afdeling) for ret:

Artikel 3 i Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 1999/44/EF af 25. maj 1999 om visse aspekter af forbrugerkøb og garantier i forbindelse hermed skal fortolkes således, at den er til hinder for national lovgivning, hvorefter sælgeren, såfremt han har solgt en mangelfuld forbrugsvare, kan kræve erstatning fra forbrugeren for brugen af den mangelfulde vare, indtil denne erstattes med en ny vare.

Underskrifter